

İSRAİL'İN SURİYE KRİZİ POLİTİKASI: BEKLE-GÖR YAKLAŞIMINDAN NOKTASAL SALDIRI POLİTİKASINA

SEHER BULUT

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2020

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ISBN : 978-605-06622-9-0

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA
Telefon : +90 850 888 15 20 Faks: +90 312 430 39 48
Email : orsam@dorsam.org.tr
Fotoğraflar : Anadolu Ajansı

İSRAİL'İN SURİYE KRİZİ POLİTİKASI: BEKLE-GÖR YAKLAŞIMINDAN NOKTASAL SALDIRI POLİTİKASINA¹

Yazar Hakkında

Seher Bulut

Lisans eğitimini Viyana Teknik Üniversitesi Yazılım Mühendisliği ve yüksek lisans eğitimini aynı üniversitenin Bilişim Yönetimi alanında tamamlamıştır. Doktora derecesini 2000 Sonrası Türkiye ve İsrail Dış Politikaları: Rol Teorik Bir Karşılaştırma başlıklı tezi ile 2018 yılında Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden almıştır. 2010-2016 yılları arasında Almanya'nın Vestfalya Wilhelm Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Sosyoloji alanlarında doktora konusu ile alakalı çalışmalarda bulunmuştur. Bulut'un çalışma alanları arasında Türk dış politikası, İsrail dış politikası, Suriye krizine ilişkin gelişme ve politikalar, Avrupa'daki Türk diasporası ve entegrasyonu vb. konular yer almaktadır. Bulut hâlen ORSAM Levant Çalışmaları Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Ağustos 2020

İÇİNDEKİLER

Giriş	3
İsrail'in 2011 Sonrası Suriye Politikası	5
a. İsrail'in Krizin Erken Dönemlerine Dönük Politikası	5
b. Doğu Guta' da Gerçekleşen Kimyasal Saldırı Sonrası Yaşanan Gelişmeler	7
c. IŞİD'in Suriye Sahasında Etkisini Artırması.....	8
d. Rusya Müdahalesi ile İsrail'in Değişen Yönelimleri	9
e. İsrail'in Çatışma Çözümü Sürecine Dönük Yaklaşım ve Eylemleri.....	11
f. İsrail'in Suriye Politikasının Ulaştığı Boyut: Noktasal Saldırı Eylemleri	13
Sonuç	14
Dipnotlar	16
Kaynakça.....	17

Giriş

Mart 2011'den bu yana devam eden Suriye Krizi, bölgedeki birçok ülke gibi İsrail için de zorluklar içeren karmaşık bir süreci beraberinde getirmiştir. Bölgesel düzen açısından birtakım yenilikleri beraberinde getiren süreç, bölgedeki ülkeleri geçmiş dönemlerde Suriye ile ilişkileri ve krize dönük ortaya koydukları politikalar ile alakalı olarak farklı yoğunluklarda etkilemiştir. Bu süreçten etkilenen ülkelerden birisi de Suriye rejiminin ayakta kalmak için ortaya koyduğu iş birliklerini tehdit olarak algılayan İsrail olmuştur. Bu yeni durum İsrail açısından Suriye ile ihtiyatlı bir şekilde devam ettirdiği "barış süreci"nin devamı açısından önemli meydan okumalar ortaya koymuştur. İsrail yönetiminin Suriye krizi politikası sahada etkili olan diğer aktörlere nazaran angajman yönü zayıf, dar kapsamlı ve konu temelli olmakla birlikte ortaya koyduğu politikaların değerlendirilmesi sürece olan etkileri nedeniyle önem arz etmektedir.

İsrail ve Suriye, İsrail devletinin kurulduğu 1948 tarihi sonrasında 1948, 1967, 1973 ve 1982 yıllarında askerî olarak karşı karşıya gelmiştir. Bu tarihler arasında yaşanan tüm gelişmeler iki ülkenin birbirini algılama ve etkileşim süreçleri açısından önemli sonuçlar ortaya koymuştur. 1923 yılında İngiltere ve Fransa tarafından çizilen Suriye sınırı, 20 Temmuz 1949 tarihinde imzalanan ateşkes anlaşmasıyla birlikte yeni bir sınır ile tanımlanmıştır. Bu sınırın bir kısmı 1923 sınırı ile aynı kalırken bazı kısımları eski sınır ile farklılık arz etmiştir. İsrail, Mısır, Suriye ve Ürdün arasında 1967 tarihinde yaşanan Altı Gün Savaşı, iki ülke arasındaki sınır konusundaki anlaşmazlığın daha fazla derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Bu savaş ile birlikte İsrail, Filistin bölgesinde bulunan Gazze Şeridi'ni, Mısır'ın Sina Yarımadası'nı, Ürdün'ün Batı Şeria ve Doğu Kudüs bölgelerini ve Suriye'nin Golan Tepelerini kontrol altına almıştır.

Altı Gün Savaşı ile İsrail'in Suriye'ye ait Golan Tepelerini ele geçirmesi sonrası Suri-

ye'nin bu bölgeyi geri alma yönündeki kararlılığı, bu süreç sonrasında iki ülkenin birbirlerini algılama biçimlerinin en önemli ögesini oluşturmuştur. İlerleyen zaman içerisinde 1978 Camp David Görüşmeleri ve 1994 İsrail-Ürdün Barış Antlaşması vesileleri ile Mısır ve Ürdün ile ilişkilerinde normalleşme sürecine giren İsrail, Suriye ile bu zemini oluşturamamış ve iki ülke arasında uzun süre diplomatik ilişki kurulamamıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 242 numaralı kararı² nedeniyle hiçbir uluslararası kuruluş İsrail'in kendisi açısından güvenlik, ekonomik ve yerleşim yerleri politikaları açısından stratejik olarak değerlendirilen Golan Tepelerindeki egemenliğini tanımamıştır. Karar sınır konusunda meselenin çözüme ulaşmasını amaçlamakla beraber, taraflarca farklı yorumlanması uzlaşma zeminini zora sokmuştur. En önemli farklılık ise bu kararın işgal edilen topraklardan geri çekilme ile ilgili maddesinin farklı yorumlanmasıdır. Suriye yönetimi, kararı İsrail'in işgal ettiği istisnasız tüm topraklardan çekilmesi gerektiği şeklinde yorumlarken İsrail yönetimi kararda kaydedilen güvenli ve tanınmış sınırlara atıfta bulunarak sınırların müzakereye açık olduğunu savunmuştur.³ Golan Tepeleri konusu ilerleyen süreçte İsrail-Suriye ilişkilerinin olumlu yönde ilerlemesine engel olmuştur.

Suriye yönetimi Golan Tepelerini 1973 Yom Kippur Savaşı sürecinde yeniden elde etmeye çalışsa da bu girişim başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Savaş sonrasında imzalanan 1974 Geri Çekilme Anlaşması ile UNDOF komisyonu tarafından yaklaşık 1.000 hafif silahlı barış gücünün konuşlandırıldığı 10 kilometre ile birkaç yüz metre arasında değişen bir sınır alanı ve fiilî bir engel oluşturulmuştur. Geri çekilme alanının her iki tarafını da kapsayan sınır içinde yer alan askerî birlik nadiren yaşanan gerginliklerin önlenmesi konusunda çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir.⁴

İsrail ve Suriye, Ortadoğu Barış Süreci'nin bir

İsrail yönetimi bölgede yaşanan gelişmeleri Ortadoğu'nun "tek demokrasisi" olduğu gerekçesiyle bir taraftan olumlu değerlendirmekteyken, diğer taraftan İsrail açısından ortaya çıkması muhtemel yeni güvenlik tehditleri nedeniyle kuşku ile takip etmiştir.

parçası olarak 1995 yılını takip eden yıllarda ikili barış görüşmelerinde bulunmuşlardır. Fakat Golan Tepeleri konusu ilerleyen süreçte iki ülke arasındaki temel anlaşmazlık konularından biri olmuştur. Yaşanan tüm barış süreçleri esnasında her iki tarafın da ilişkilerin normalleşmesi için karşı taraftan adım atmasını istediği görülmüştür. Bu bağlamda İsrailli liderler geri çekilmenin detayları gerçekleşmeden önce Suriye'nin İsrail ile ilişkilerini tamamen normalleştirilmesi konusunda ısrar ederken Suriye liderlerinin barış ve normalleşme müzakerelerinin başlaması için İsrail'in öncelikli olarak Golan Tepelerinden çekilmesini talep etmişlerdir. 1995-2000 yılları arasında gerçekleşen Madrid Barış Görüşmeleri; Filistin, Lübnan, Ürdün, Suriye ve İsrail arasında bir barış süreci başlatmayı amaçlamıştır. Bu görüşmeler neticesinde 1994 yılında İsrail ve Ürdün arasında bir anlaşma imzalanmış olsa da benzer bir uzlaşım İsrail-Suriye arasında sağlanamamıştır.⁵ İlerleyen süreçte 2000 yılında İsrail Başbakanı Şaron tarafından Mescid-i Aksa'ya yapılan provokatif ziyaret sonrası Filistin-İsrail cephesinde yaşanan gelişmeler Suriye-İsrail ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Aynı yılın kasım ayında ABD'de gerçekleşen seçim-

lerde George W. Bush'un başkan seçilmesi İsrail-Suriye ilişkileri açısından bazı sonuçlar ortaya koymuştur. Bush yönetimi Suriye'nin gerek İsrail gerekse ABD ile olan ilişkilerinin ilerletilmesinin gerekli olduğu konusunda Clinton yönetiminden farklı düşünmekteydi. 11 Eylül olayları sonrasında ABD'nin Suriye ve müttefikleri İran'ı "Şer Eksen" listesine dâhil etmesi ile birlikte Suriye ve yakın çevresindeki güvenlik ortamı bozulmaya başlamıştır.⁶ Bush yönetimi, Suriye'yi Arap-İsrail Barış Süreci'nde bir ortak olmaktan ziyade İsrail'e yönelik tehdit olarak değerlendiren bir bakış açısına sahip olmuştur. Bu durum ABD'nin Suriye politikasının daha sert bir çizgiye kaymasına sebebiyet vermiştir. Tüm bu gelişmelere karşılık Beşar Esad tarafından İsrail'e karşı kapsamlı bir politika takip edilmiştir. Esad bir taraftan İsrail ile görüşmeleri tekrardan başlatmak istediğini ifade ederken diğer taraftan ilişkilerin daha da kötüye gitmesi ihtimali üzerinden Suriye'nin askerî kapasitesinin güçlendirilmesi konusunda gayret göstermiştir. Ayrıca İsrail tarafından bir askerî saldırı ihtimaline karşı İran ve Hizbullah ile ittifak üzerinden caydırıcılık tesis etmeye çalışmıştır.⁷

2006 İsrail-Lübnan Savaşı sonrasında İsrail'in Suriye politikasının daha aktif bir boyuta evrilmeye başladığı görülmüştür. 2006 Lübnan Savaşında İran, Suriye ve Hizbullah arasında oluşturulan üçlü iş birliği kapsamında Suriye tarafından Hizbullah'a yapılan yardımlar İsrailli karar alıcılar tarafından Suriye'nin İsrail'in ulusal güvenliğine yönelik tehdidinin boyutunu gösterdiği şeklinde değerlendirilmiştir. İsrail istihbaratı 2007 Eylül ayında Kuzey Kore'nin Suriye'de nükleer reaktör inşa ettiğine dair iddialar gündeme getirmiştir. İsrail bunun ertesinde söz konusu bölgeye askerî operasyon düzenlemiştir. İsrail bu operasyon ile Suriye'nin tepkisini de test etmiş ve Suriye tarafından herhangi bir somut hamle gelmemiştir. Ancak nükleer reaktör meselesi, Suriye'nin askerî kapasitesini artırma gayreti içinde olduğu yönündeki İsrail algısını kuvvetlendirmiştir.

2008 yılına gelindiğinde İsrail ulusal güvenlik kurumlarında, Suriye ve ilişkili tehditlerle

başta çıkmanın en iyi seçeneğinin müzakerelerin yenilenmesi olduğu yönündeki görüşler öne çıkmaya başlamıştır. O dönemde İsrail’de iktidarda olan Olmert hükûmeti de bu yönde politikalar takip etmiştir. Bu durum, Suriye’de İran tarafından yönlendirildiği düşünülen eksenin zayıflatılması açısından gerekli görülmüştür.⁸ Olmert, bu konuda farklı bakış açısına sahip ABD Başkanı Bush ile yapılan görüşmeler sonrasında Suriye ile müzakerelerin Türkiye ara buluculuğunda başlatılmasına karar vermiştir⁹. Türkiye ara buluculuğunda yürütülen ve birkaç tur gerçekleşen İsrail-Suriye Barış Görüşmeleri, 2008 yılının son günlerinde İsrail tarafından Gazze’ye başlatılan Dökme Kurşun Operasyonu ile risk altına girmiştir. İlerleyen süreçte ABD’nin başkanlık seçimi sürecine girmesi¹⁰ ve Olmert’in 2009 yılında görev süresinin bitmesi ile bu süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

İsrail’de Olmert sonrası iktidara gelen Tzipi Livni’nin yeni hükûmeti kurmak konusunda yaşadığı sorunlar nedeniyle tekrar edilen seçimlerde İsrail seçmenlerinin sağ kanat koalisyonuna destek vermesi ile Netanyahu iktidara gelmiştir.¹¹ Netanyahu bu tarihten sonra İsrail’in Golan’dan çekilmesi konusuna güvenlik gerekçesiyle açık ve kararlı bir şekilde karşı çıkmıştır.¹² ABD yönetimi bu dönemde, İsrail-Suriye barışının sağlanması yerine ABD ve Suriye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine gayret etmiştir. 2010 yılında Obama yönetimi tarafından başlatılan görüşmeler 2011 yılında Suriye’de başlayan protesto ve gösterilere kadar devam etmiştir.

İsrail’in 2011 Sonrası Suriye Politikası

İsraili karar alıcılar Suriye krizinin ilk dönemlerinde, en az müdahale ile ülkelerinin ulusal çıkarlarını koruma gayreti içinde olmuştur. 2011 yılında Ortadoğu’ya yayılan muhalif halk hareketleri, bölgedeki istikrarsızlığı Arap dünyasındaki demokrasi kültürünün zayıflığı ile

ilişkilendiren İsraili karar alıcılar tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan bazı kesimler bu gelişmelerin İsrail adına yeni güvenlik sorunları doğurabileceği kaygısını öne çıkarmıştır. İsrail yönetimi bu karmaşık durumla başa çıkabilecek şekilde tepkiler geliştirmeyi amaçlamıştır. Bahsi geçen politika birbirinden farklılaşan unsurlardan oluşmakla beraber, uzun vadede Suriye’de etkili olması muhtemel aktörlerin İsrail açısından tehdit oluşturacağı kabulünden hareket edildiği görülmüştür. İlerleyen süreçte bölgedeki güvenlik sorunlarının İsrail’e doğru genişlemesi nedeniyle İsrail yönetiminin krize dönük politikalarında bazı güncellemeler yaptığı görülmüştür.

Bu güncellemeleri değerlendiren çalışmada iki temel fikir savunulmaktadır: 1. İsrail yönetimi, Suriye krizi bağlamında bölgesel güvenliğe katkılar sunmaktan ziyade öncelikli olarak ülkesinin güvenliğine odaklanmakta ve bu yönde eylemlerde bulunmaktadır. 2. İsrail, krize dönük müzakere, istişare ve uzlaşma yollarının İsrail’in güvenliğine katkı sunacağına inanmamaktadır.

a. İsrail’in Krizin Erken Dönemlerine Dönük Politikası

İsrail’in Suriye krizinin erken dönemlerindeki politikası, gelişmelere karşı aktif bir angajmanın ortaya konulmadığı bir çeşit bekle-gör politikası çerçevesinde şekillenmiştir. Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere Suriye ile sürdürülen soğuk barış durumunun da etkisiyle, krizin ilk dönemlerinde İsraili karar alıcılar Suriyelilerin talepleri doğrultusunda rejim değişikliği yönünde bir açıklamada bulunmamıştır. Buna karşın Suriye rejiminin İran ile müttefiklik ilişkisi İsrail açısından tehdit oluşturmaktadır. Zira İran, İsrail tarafından “düşman” olarak tanımlanmakta¹³ ve Suriye rejiminin devamı Suriye’nin İran eksenine yakın pozisyonunun devamı anlamına gelmektedir. Buna karşın Suriye yönetiminin değişmesi bu ittifakın sona

ermesi ihtimalini barındırdığı için İsrail tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu durumda da süreç içerisinde Suriye’de etkili olması muhtemel aktörlerin İsrail açısından tehdit kategorisinde değerlendirilme ihtimali ortaya çıkmaktadır. Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında, İsrail yönetimi bölgede yaşanan gelişmeleri Ortadoğu’nun “tek demokrasisi” olduğu argümanı ile bir taraftan olumlu değerlendirmekteyken diğer taraftan İsrail açısından ortaya çıkması muhtemel yeni güvenlik tehditleri nedeniyle kuşku ile takip etmiştir. İsrail’in bu iki yaklaşım arasında tercihini güvenlik tehditlerinden yana kullandığı görülmüştür.

İsrail için doğması muhtemel yeni güvenlik sorunlarının en önemlileri İran ve Hizbullah’ın Suriye’deki görünürlük ve nüfuzlarını artırması olmuştur. Krizin başladığı ilk dönemlerde İran’ın Esad rejimine muhalif gruplara karşı izlenecek politikaların belirlenmesi konusunda yardım ettiği iddia edilmekteydi. İran yönetimi tarafından bu iddialar kabul edilmemekle birlikte, Suriye’ye karşı herhangi bir saldırı olması durumunda İran’ın Suriye rejiminin gücünü ko-

ruması için destek vereceği ifade edilmekteydi. İlerleyen süreçte rejimin Suriye toprakları üzerindeki hâkimiyet ve gücünün zayıflaması İsrail açısından İran ve İran ile ilintili güçlerin ülkede daha etkili olması olarak değerlendirilmiştir. Önceki dönemlerde sadece Lübnan’daki Hizbullah ile mücadele eden İsrail yönetimi, Suriye’de de güç kazanan bir Hizbullah gerçeği ile karşı karşıya kalmak istememiştir. Fakat Hizbullah’ın Suriye İç Savaşı sürecine dâhil olması İsrail’in Suriye topraklarında yürüttüğü mücadelenin çerçevesini genişletmiştir.

2006 İsrail-Lübnan Savaşı sonrasında gerek İsrail Silahlı Kuvvetlerinin gerekse Hizbullah’ın askerî kapasitelerini geliştirdiği düşünülmekteydi. Suriye krizinin başlaması ile bu varsayımın gerçekliğine dair somut gelişmeler görmek mümkün olmuştur. Nitekim Hizbullah süreç içerisinde Suriye’deki çatışmalara doğrudan dâhil olmak suretiyle Suriye’deki bazı bölgelerde muhalif güçlerin zayıflatılmasında etkili olmuştur. Bu durum Hizbullah’ın sahip olduğu güce dair ipuçları ortaya koymuştur. İsrail yönetiminin bahsi geçen grup ve ilintili grupların

sahaya daha fazla yerleşmesini engellemeye çalıştığı görülmüştür. Bu gelişmelere karşı İsrail yönetimi İran, El-Kaide ve IŞİD bağlantılı güçlerin, İsrail açısından stratejik öneme sahip Golan Tepelerinde 1974 tarihli ateşkes çizgisine yaklaşma ve buradan İsrail'e tehdit oluşturma çabalarının karşısında olacağını ilan etmiştir. Suriye'de rejimin ayakta kalması için savaşı Hizbullah'ın teknik anlamda sahip olduğu kapasiteleri genişlettiğine dair değerlendirmeler, İsrail yönetimini ülkenin merkez bölgelerini hedefleme kapasitesine sahip silahlara erişimi konusunda ek önlemler almaya sevk etmiştir. 30 Ocak 2013 tarihinde İsrail Hava Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen saldırı bu yaklaşımın somut bir şekilde sahaya yansıdığını göstermiştir.¹⁴ Tüm bu gelişmelere dönük olarak İsrail, Suriye ve İsrail arasında İsrail'in güvenliğine katkıda bulunacak uçuşa yasak tampon bir bölgenin oluşturulmasını istemiştir. İsrail yönetimi, 2013 ve 2014 yıllarında İsrail'e karşı faaliyet göstermesi muhtemel bazı güçlerin Golan Tepelerinde konuşlandığını tespit ettiğini ilan etmiştir. İsrail tarafından İran ve Hizbullah ile ilişkili bu güçlerin bölgeyi İsrail'e karşı yeni bir cephe olarak kullanacağı düşünülmekteydi. Bu gelişmeye dönük olarak İsrail Silahlı Kuvvetleri tarafından her ne kadar buradaki güçler zaman zaman hedef alınsa da İsrail yönetimi tarafından yalnızca sınırda gerçekleşen misilleme saldırıları resmî olarak teyit edilmiştir.

b. Doğu Guta'da Gerçekleşen Kimyasal Saldırı Sonrası Yaşanan Gelişmeler

21 Ağustos 2013 tarihinde Suriye'de geniş çaplı kimyasal silahların kullanıldığına dair ortaya çıkan haberler ve tartışmalar, İsrail'in Suriye krizine dönük politikası açısından bazı sonuçlar ortaya koymuştur. ABD yönetiminin saldırı sonrası Esad rejimine karşı askerî bir harekât gerçekleştireceği konusunda kamuoyunda ortaya çıkan değerlendirmeler, İsrail yönetimi tarafından Suriye yönetimiyle yakın ilişki için-

İsrail öncelikli olarak Rusya'nın Suriye ordusuna ve destekçilerine sağladığı askerî ekipmanların, İsrail için tehdit oluşturan güçlerin eline geçmesinden ve bu aktörlerin askerî kapasitelerinin artması olasılığından kaygı duymuştur.

de bulunan İran'ın nükleer amaçlarını kontrol etmek konusunda önemli bir uluslararası eylem olarak değerlendirilmiştir. Rusya'nın diplomatik çabaları sonucunda Suriye'nin kimyasal silah cephaneliğinin devri konusunda vermiş olduğu taahhüt ile Suriye'ye yönelik bir dış askerî müdahale gerçekleştirilmemiştir. Fakat devam eden çatışmalar, Suriye'nin vermiş olduğu taahhütleri gerçekleştirebileceğine dair soru işaretlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde İsrail hükûmetinin Esad rejiminin kimyasal silah alanlarını uluslararası gözlemcilerden gizleme ihtimali olduğunu ifade etmesi üzerine ABD yönetimi, İsrail'in Suriye'de tek taraflı bir eylemde bulunma olasılığını engellemek amacıyla İsrail'in BM'nin kimyasal silah kullanımı konusundaki kararlarına saygı duymasını telkin etmiştir.

ABD'nin kimyasal silahlar kullanılması konusunda ortaya koyduğu politika, süreç içerisinde ABD'nin Suriye'de nasıl bir politika takip edeceği konusunu İsrail açısından ön plana çıkarmıştır. Zira ABD ve İsrail yönetimleri siyasi, ekonomik ve kültürel bağlar konusunda devam eden taahhütleri ve paylaştıkları ortak değerler nedeniyle¹⁵ bölgesel politikalarını bu algılama biçimi üzerinden şekillendirmekte ve birbirleri-

ni bölgedeki iki önemli müttefik olarak değerlendirmektedirler. Dönemin ABD Başkanı Obama'nın, Suriye konusunda askerî müdahaleden kaçınması; İsrail yönetimi tarafından ABD'nin Orta Doğu bölgesinde yeni bir askerî müdahalede bulunma ihtimalinin artık zayıf olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.¹⁶ Bu dönemde ayrıca İsrail-Suriye arasındaki sınır bölgesini istikrara kavuşturmaya yardım eden UNDOF komisyonu içindeki Avusturya, Japonya, Hırvatistan ve Kanada askerlerinin geri çekilmesi, İsrail'in ulusal güvenliğini sağlaması konusunda sadece kendine güvenmesi yaklaşımını kuvvetlendirmiştir.

c. IŞİD'in Suriye Sahasında Etkisini Artırması

IŞİD 2014 yılı ile beraber Suriye'de geniş alanları kontrol eden bir örgüt olarak öne çıkmaya başlamıştır.¹⁷ Suriye rejiminin kimyasal silah kullandığı ihtimali karşısında dahi ABD'nin Ortadoğu bölgesinde yeni bir askerî müdahalede bulunma ihtimalinin zayıf olduğu değerlendirmelerinin yapıldığı sırada yaşanan bu gelişme, Suriye krizinin gelişimini ciddi şekilde etkile-

miştir. Bu dönemde Suriye sahasında giderek etkisini artıran IŞİD ve ilişkili gruplar ile alakalı gerek İsrail yönetiminin gerekse IŞİD'in birbirine karşı herhangi bir kasıtlı saldırıda bulunduğu görülmemiştir. Bu durum, İsrail savunma çevrelerinin IŞİD ve ilintili grupları kısa vadeli cari tehditler olarak değerlendirdiğine, dolayısıyla Hizbullah ve İran gibi uzun vadeli ve stratejik tehditler olarak yorumlamadığına işaret etmektedir. Bu tarihten sonra ABD yönetimi IŞİD ile mücadeleye yoğunlaşırken Eylül 2014'te ABD öncülüğündeki 70'ten fazla ülkeden oluşan koalisyonun üyeleri Suriye'de IŞİD'e yönelik hava saldırılarına başlamışlardır. İlerleyen süreçte ABD ve uluslararası koalisyonun verdiği destek neticesinde IŞİD'in çekildiği toprakların birçoğu YPG/PKK'nın kontrolüne geçmiştir. Bu durum bir taraftan Suriye'nin kuzeyinde IŞİD'in zayıflamaya başlaması anlamına gelirken diğer taraftan YPG/PKK'nın hâkimiyet alanını genişletmesi sonucunu doğurmuştur. ABD, YPG/PKK ile ortaklık ilişkisi nedeniyle aldığı eleştiriler üzerine 11 Ekim 2015 tarihinde YPG/PKK'nın ana omurgasını oluşturduğu çatı

Geniş çaplı diplomatik çabalara rağmen İsrail yönetiminin; Rusya ve ABD'yi, İran'ın Suriye'deki varlığını sınırlamak için önlemler alma konusunda ikna etmekte istediği ölçüde başarı sağlayamadığı görülmektedir.

yapılanma Suriye Demokratik Güçleri (SDG) isimli ittifak üzerinden ilerlemeye devam etmiştir. ABD böylece IŞİD'e karşı mücadelede YPG/PKK ile ittifakı tercih etmiş ve Suriye'de merkezkaç eğilimleri olan kuvvetleri güçlendirmiştir. Bu durum İsrail açısından tehdit olarak değerlendirilmemiştir. İsrail "gerekli durumlarda Suriye'de Kürtlere" insani yardım sunmaya hazır olduklarını ifade etmiş, "Suriye'de İsrail'e dost bağımsız bir bölgenin" kurulması fikrini desteklemiştir.¹⁸

d. Rusya Müdahalesi ile İsrail'in Değişen Yönelimleri

Rusya, Suriye krizini jeopolitik gücünü sınamaya bir alan olarak görmüş ve Eylül 2015 tarihinde Suriye'ye doğrudan müdahalede bulunmuştur. Rusya'nın Suriye krizinde görünürlüğü her ne kadar bu tarihten sonra artsa da kriz durumunun iç savaşa dönüştüğü ilk safhada Rusya, askerî ve diplomatik açıdan Suriye yönetimine destek vermiştir. Rus yönetimi askerî açıdan Suriye ordusuna danışmanlık hizmeti verirken, diplomatik olarak kriz sonrası Esad yönetimine karşı uygulanmak istenen yaptırımları ve kınama kararlarını Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki veto hakkı ile engellemiştir. 2015 yılının

ilk yarısında Suriye muhalefetine İdlib bölgesinde etkili olması ve Hama ile Humus kırsalındaki muhaliflerle coğrafi bağlantı sağlama ihtimali, sahadaki durumu Suriye rejimi açısından kritik bir noktaya taşımıştır. Suriye yönetimi ve İran bu durum üzerine Temmuz 2015 tarihinde Rusya'dan destek talebinde bulunmuştur.¹⁹ Bu durum Rusya açısından da bölgedeki gücünü sınamak ve konsolide etmek için fırsat olarak değerlendirilmiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin 2015 Eylül ayında Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın daveti üzerine "meşru yönetime destek olmak amacıyla" Suriye'deki askerî varlığını pekiştireceğini açıklamıştır.

Suriye yönetiminin ayakta kalmasında önemli rol oynayan bu durum, İsrail yönetimi tarafından dikkatle takip edilmiştir. Rusya müdahalesinden kısa bir süre sonra sahadaki güç dengesi Suriye yönetimi lehine değişmiştir. İsrail ortaya çıkan bu yeni durumu, Esad yönetimi ile müttefikleri arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi ve Suriye yönetiminin bağımsız karar alma kapasitesinin kısıtlanması olarak değerlendirmiştir.²⁰ Bu süreç İsrail açısından bazı zorluklar ortaya koymuştur. İsrail öncelikli olarak Rusya'nın Suriye ordusu ve destekçilerine sağladığı askerî ekipmanların İsrail için tehdit oluşturan güçlerin eline geçmesinden ve bu aktörlerin askerî kapasitelerinin artması olasılığından kaygı duymuştur. İsrail ikinci olarak, Rusya'nın Kasım 2015'te Rus savaş uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi sonrasında Suriye'ye S-300 ve S-400 hava savunma sistemlerini yerleştirmesini yakından takip etmiştir. Zira bu durum Suriye hava sahasının kontrolünü büyük ölçüde Rusya'ya vermiş²¹ ve İsrail'in Suriye'de hava operasyonları düzenleme imkânının sınırlandırılması ve Rusya ile koordine etmesi sonucunu doğurmuştur.

Rusya'nın müdahalesi sonrası çatışmaların Suriye yönetiminin lehine ilerlemiş ve 2016 yılında ülkenin ekonomik başkenti Halep, Suriye ordusunun eline geçmiştir. Bu süreçte İsrail yö-

İsrail yönetimi bir taraftan Rusya'nın müttefiki Esad yönetiminin, İran ve İran destekli güçlerle olan ilişkisi nedeniyle bazı kısıtlılıklar yaşarken diğer taraftan ABD'yi Suriye krizine daha fazla angaje olma konusuna teşvik edememiştir.

netiminin Suriye sahasındaki nüfuzunu giderek artıran Rusya yönetimi ile Suriye konusunda görüşmelerde bulunduğu görülmüştür. Rusya'nın Suriye sahasında belirleyici aktörlerden biri hâline gelmesi, İsrail'i Rusya ile Suriye konusunda koordinasyon yapmaya yönlendirmiştir. İsrail, Rusya ile Suriye konusunda koordinasyonu Golan Tepelerindeki çıkarlarının koruması ve tehdit olarak değerlendirilen aktörlere karşı çabaları açısından önemli görmüştür. Bu bağlamda İsrail Başbakanı Netanyahu, Eylül 2015 tarihinde İsrail Silahlı Kuvvetleri ile Rus ordusu arasında istenmeyen çatışmalardan kaçınmak için bir haberleşme mekanizması oluşturulmasını talep etmiştir.²² Birkaç ay sonra Kasım 2015

tarihinde Paris'te düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda bir araya gelen liderler operasyonel çakışmaların engellenmesi konusunda varılan mutabakatın önemini altını çizmişlerdir. Görüşmeden bir hafta önce Türkiye tarafından düşürülen Rus uçağı sonrası²³ yaşanan gelişmelere işaret eden Netanyahu, bu gelişmenin İsrail Silahlı Kuvvetleri ile Rus ordusu arasında İsrail tarafından talep edilen haberleşme mekanizmasının önemini bir kez daha ortaya koyduğunu ifade etmiştir.²⁴

2015 sonrasında gerek Rus yönetiminin Suriye'deki varlığının rejim açısından bir avantaja dönüşmesi gerekse Hizbullah'ın Suriye krizine katılımının derinleşmesi üzerine, İsrail Savunma Bakanı Moshe Ya'alon, İsrail yönetiminin Suriye'de yaşayan Dürzilerin korunması amacıyla Suriye'de bulunan bazı muhalif gruplara yardım ettiğini açıklamıştır.²⁵ Bu açıklama 2015 yılına kadar Esad karşıtı güçlerle olan ilişkisine dair açıklama yapmaktan kaçınan İsrail açısından görünür bir değişiklik olmuştur. Bu dönemde Suriye'deki çatışma durumlarının devam etmesi İsrail'in güvenlik konusundaki çıkarlarını koruması esnasında Rus güçleri ile bazı durumlarda karşı karşıya gelinmesi potansiyeline sahipti. Fakat Rusya'nın Suriye'deki ihtilaf konusunda kendisini başat bir aktör olarak konumlandırması nedeniyle İsrail yönetiminin Rusya ile iş birliği içerisinde olunması konusunu önemsendiği görülmüştür. Bu bağlamda İsrail'in Golan Tepeleri konusundaki tutumunun dikkate alınması, Hizbullah'ın Güney Suriye'de ek bir cephe açmasına ve İran'ın ülkedeki etkisini artırmasına engel olma faaliyetlerinde Rusya'yı ikna faaliyetlerinde bulunduğu görülmüştür.

İsrail Başbakanı Netanyahu 2015 yılında, Genel Kurmay Başkanı Eisenkot eşliğinde iki ülke arasındaki operasyonel çakışma ve yanlış değerlendirmelerin önlenmesi amacıyla operasyonel koordinasyonun artırılması, gelişmiş silahların Lübnan ve Suriye'de Hizbullah'a ulaşımının önlenmesi konusunda Rusya ile bir uzlaşma elde etmek amacıyla Moskova'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyarette Rusya Devlet Başkanı Putin, Rusya'nın İsrail'in Suriye'deki çıkarlarına karşı derin bir anlayışa sahip olduğunu ifade etmiş ve Rusya'nın Suriye'deki eylemlerinin İsrail'in güvenliğini tehlikeye atmayacağına dair güvence vermiştir. İsrail savaş uçağını hedef alan Suriye'ye ait S-200 füzesinin İsrail tarafından vurulması İsrail ve Rusya arasındaki uzlaşma zemininin sahadaki uygulanırlığına dair ipuçları sunmuştur.

İsrail Başbakanı Netanyahu daha sonra Moskova ziyaretlerine devam etmiş ve bu ziyaretlerin amacını “İsrail ve Rusya arasındaki yanlış anlamaları ve gereksiz çatışmaları önlemek ve güvenlik koordinasyonunu güçlendirmek” olarak açıklamıştır.²⁶ İsrail bu görüşmeler neticesinde Suriye hava sahası içinde İran destekli milis güçlere karşı Rus hava savunma sistemlerinin caydırıcılığına maruz kalmadan operasyon yapma ve Rusya tarafından İran’a taahhüt edilen S-300 hava savunma sisteminin²⁷ ertelenmesi imkânlarını elde etmiştir.²⁸

e. İsrail’in Çatışma Çözümü Sürecine Dönük Yaklaşım ve Eylemleri

2016 yılını Suriye’de yaşanan kaosun bir düzen oluşturma sürecine doğru evrilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu dönemde Rusya, Türkiye ve İran arasında çatışma çözümüne dönük kat edilen yol İsrail’in stratejik çıkarları açısından birtakım sonuçlar ortaya koymuştur. İsrail yönetimi tarafından Suriye’de gerçekleşecek bir yönetim değişikliği, İran ve ilişki içinde bulunduğu güçlerin Suriye’nin geleceği konusunda elde ettiği rollerle karşılaştırıldığından daha “önemsiz” bir durum olarak değerlendirilmiştir.

İsrail Başbakanı Netanyahu, Suriye bağlamında imzalanacak bir anlaşmaya karşı olmadıkları fakat İsrail’in Golan Tepelerinden çekilmesi konusunun bu anlaşmanın kati suretle söz konusu olmayacağına dair açıklamalar yapmıştır. Golan Tepelerinin İsrail tarafından ilhak edilmesinden yıllar sonra ilk olarak 2016 yılında Golan Tepelerinde gerçekleştirilen bakanlar kurulu toplantısı bu kararlılığın bir yansıması olmuştur. Başbakan Netanyahu “antik zamanlardan beri İsrail’in bir parçası olan Golan Tepelerinin ülkenin tamamlayıcı bir parçası olduğunu” ifade etmiştir.²⁹

ABD’de 2017 yılında gerçekleşen başkanlık seçimi sonrasında göreve gelen Trump’ın, İran ve Suriye’ye dönük İsrail ile benzeşen yaklaşımları İsrail yönetimi tarafından memnuniyetle karşılanmış fakat ABD yönetiminin ilerleyen süreçte öncelikli olarak Rusya’nın İran konusunda nasıl bir tavır takınacağını beklemeyi tercih etmesi nedeniyle bu aktörlere doğrudan meydan okuma yoluna gitmemiştir. Netanyahu tarafından 23 Ağustos 2017 ve 15 Ekim 2017 tarihlerinde ABD ve Rusya’ya yapılan ziyaretlerin ana gündem maddeleri, İran’ın Suriye’deki görünürlüğünü arttırması ve Suriye’nin

ilerleyen zamanlarda siyasi düzenlemesini şekillendirilmesinde İran'a atfedilen rol olmuştur.

İsrail'i bu dönemde diplomatik çabalar konusunda tekrar harekete geçiren başlıca neden ABD ile Rusya'nın temmuz ayında Almanya'da düzenlenen G-20 zirvesinde yaptıkları görüşme³⁰ sonrasında Suriye konusunda varılan anlaşma olmuştur. Rusya, ABD ve Ürdün; Suriye'nin Ürdün sınırında yeni bir güvenli bölge oluşturulması konusunda varılan ön anlaşmada garantör devletler olarak ilan edilmiştir. Sürece diplomatik kanallardan dâhil olan İsrail, Golan Tepeleri sınırından Suriye'nin içine doğru 60 ila 80 kilometre arasında bir tampon bölge kurulması konusunda gayret sarf etmiştir.³¹ İlerleyen süreçte G-20 Zirvesi'nde Suriye konusunda varılan anlaşma sonrasında 12 Kasım 2017 tarihinde Amman'da bir araya gelen Rus, ABD'li ve Ürdünlü yetkililer Suriye'nin güneyinde altı ay içerisinde çatışmasızlık bölgelerinin sağlanması konusunda anlaşmaya varmışlardır. İmzalanan ortak metinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı kararı doğrultusunda, Suriye'nin egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne bağlılık teyit edilmiştir. Anlaşma metninde İran birliklerinin ve Hizbullah'ın İsrail sınırından 7 ila 20 km arasında uzak durmalarına izin verilmesi İsrail'in talebinin kısmen kabul edilmekle beraber tam anlamıyla karşılanmadığına işaret etmektedir.³² Bölgede her ne kadar ABD öncülüğünde IŞİD'e karşı yürütülen mücadele ABD'nin sahadaki varlığını kuvvetlendirse de IŞİD'in çekildiği bazı bölgelerden zaman içinde ABD'nin de çekilmesi ile bu bölgelerin İran ve ittifak içinde olduğu gruplar tarafından ele geçirilmesi³³ İsrail'in endişelerinin devam etmesine yol açmıştır. Anlaşma sonrasında İsrail yönetiminin ABD ve Rusya'nın yanı sıra Avrupa liderleri arasında yapılan toplantılarda Suriye'nin geleceği konusunda tartışılan birçok konu ile alakalı fikir beyanında bulunmak yerine İran'ın ve ilintili güçlerin Suriye'deki nüfuz konusuna odaklandığı görülmektedir.

İsrail'in ABD ve Rusya'dan kendi tehdit algılarına karşı talep ettiği konularda istediği sonucu elde edememesi, İsrail'in İran ve ilişki içinde bulunduğu güçlerin Suriye'deki nüfuzunu sınırlandırmak için daha aktif ve doğrudan çaba sergilemesi gerekliliğini doğurmuştur.

İsrail yönetiminin çatışma çözümü süreci konusundaki yaklaşımına bakıldığında karar alıcıların bu süreci, İsrail'in güvenliği ve çıkarlarının gerçekleştirilmesi açısından önemli bir zaman çerçevesi olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Fakat gerek BM çatısı altında yürütülen Cenevre Süreci'nde gerekse Rusya, Türkiye ve İran garantörlüğünde ilerleyen Astana, Soçi ve Ulusal Diyalog Konseyi Görüşmelerinden ortaya çıkan sonuç, İsrail yönetiminin takip ettiği sınırlı müdahale politikası nedeniyle çatışma çözümlerine dönük sürecin büyük oranda dışında kaldığıdır. Buradan Suriye yönetimi, İran ve Hizbullah'ın güç kazandığı bir ortamda İsrail kendi çıkarlarını koruma konusunda bahsi geçen süreçlere katılım konusunda istekli olmadığı sonucu çıkarılabilir.

İsrail yönetiminin Rusya ve ABD'nin Suriye'nin geleceği ile ilgili anlaşmalarda İsrail'in güvenlik ihtiyaçlarının tam anlamıyla değerlendirmeye alınmadığına dair inancı artmaktadır. Geniş çaplı diplomatik çabalara rağmen İsrail yönetiminin Rusya ve ABD'yi, İran'ın Suriye'deki varlığını sınırlamak için önlemler alma konusunda ikna etmekte, istediği ölçüde başa-

rı sağlayamadığı görülmektedir. ABD, Ekim 2017’de “İran’ın bölgesel istikrarsızlığın başlıca nedeni olduğu” yönünde bir açıklama yapmıştır.³⁴ Ancak ABD buna rağmen İran’ın Suriye’deki etkisini sınırlandırmaya dönük somut bir plan ortaya koymamıştır. Tersine IŞİD’den kurtarılan bazı topraklar İran ve ittifak içinde olduğu gruplar tarafından ele geçirilmiş ve ABD, Suriye’deki gelişmeleri diplomatik açıdan ikinci planda takip etmiştir. Bu durum ABD’nin Suriye krizine ilişkin İsrail’in çıkarlarını koruyacak somut bir politikası olmadığı yönündeki İsrail inancını kuvvetlendirmiştir.³⁵ Dolayısıyla, İsrail yönetimi bir taraftan Rusya’nın müttefiki Esad yönetiminin İran ve İran destekli güçlerle olan ilişkisi nedeniyle bazı kısıtlılıklar yaşarken diğer taraftan ABD’yi Suriye krizine daha fazla angaje olma konusuna teşvik edememiştir. Netanyahu, Ocak 2018 tarihinde Putin ile gerçekleştirdiği görüşmede İsrail’in kaygılarını tekrar iletmiştir.³⁶ Netanyahu’nun görüşme sonrasında basına yaptığı açıklamalar İsrail’in geçmiş dönemdeki pozisyonunu koruduğunu ortaya koymuştur.

f. İsrail’in Suriye Politikasının Ulaştığı Boyut: Noktasal Saldırı Eylemleri

İsrail’in ABD ve Rusya’dan kendi tehdit algılarına karşı talep ettiği konularda istediği sonucu elde edememesi, İsrail’in İran ve ilişki içinde bulunduğu güçlerin Suriye’deki nüfuzunu sınırlandırmak için daha aktif ve doğrudan çaba sergilemesi gerekliliğini doğurmuştur. İsrail’in Suriye’de daha büyük ölçekli operasyonlara niyet etmesi durumunda, Suriye konusunda iletişim içinde olduğu aktörlerin İsrail’e güvenlik garantisi verip vermeyeceği net değildir. Burada İsrail ile özel ilişkileri nedeniyle bilhassa ABD yönetiminin tepkisi değerlendirilecek olursun ABD’nin, Suriye’de Rusya ile iş birliği geliştirmek ve bu iş birliğini diğer alanlara da taşımak istemesi nedeniyle İsrail’e Suriye konusunda büyük ölçekli bir teminat vermek istemediği düşünülebilir. Askerî harekât dâhil İsrail

tarafından ortaya konulan herhangi bir eyleme karşı ABD yönetiminin siyasi destek sağlaması muhtemeldir fakat daha fazla bir angajmana girmesi muhtemel gözükmemektedir. Zira 19 Aralık 2018 tarihinde ABD yönetimi IŞİD tehdidinin ortadan kalktığı gerekçesi ile Suriye sahasından çekilme kararı almıştır. Karar İsrail tarafından ülkenin uzun vadeli hedeflerine hizmet etmediği gerekçesi ile hayal kırıklığı ile karşılanmıştır.³⁷ Tüm bu arka plan, İsrail’in bu zamana kadar öncelikli olarak diplomasi üzerinden sonuçlar elde etmesi konusundaki gayretlerine ışık tutmaktadır. İsrail yönetiminin bu bağlamda ürettiği politikalarda Rusya’nın gerek mevcut durumda gerekse ilerleyen zamanlarda Suriye’nin şekillendirilmesinde oynadığı merkezî rolü ve Rusya ile arasındaki ilişkilerin genel anlamda sorunsuz ilerlediğini göz önünde bulundurduğu görülmektedir.

Gelinen noktada İsrail yönetiminin hedefleri konusunda güncellemeler yapmaya devam ettiği görülmektedir. Bu açıdan son yıllarda İsrail kendisi açısından tehdit olarak değerlendirdiği aktörlere karşı Suriye sahasında düzenlediği eylemlerle caydırıcı gücünü ortaya koymaktadır. Bu şekilde İsrail, Suriye krizinin başladığı 2011’den bu yana Suriye ve Golan Tepelerinden topraklarına tehdit oluşturduğu gerekçesiyle Hizbullah güçlerine ve Suriye ordusuna ait askerî noktalara saldırılar düzenlemektedir. Tel Aviv yönetimi, bu saldırıların birçoğunu üstlenmesine de hem Suriye yönetimi hem Rusya, Suriye’ye yönelik birçok hava saldırısının arkasında İsrail’in olduğu konusunda ısrar etmektedirler.³⁸

Esad rejimi, İsrail Silahlı Kuvvetlerinin, 2020 yılı içinde; 13 Şubat’ta Şam Havaalanı çevresine, 31 Mart’ta Humus’un doğusuna, 20 Nisan’da Tedmur bölgesine, 27 Nisan’da Şam yakınlarına ve 19 Temmuz tarihinde yine Şam yakınlarındaki İran silah depolarına saldırıda bulunduğunu iddia etmiştir. İsrail Savunma Bakanı Naftali Bennett bu iddiadan bir gün sonra 28 Nisan’da yaptığı yazılı açıklamada, İsrail

yönetiminin İran'ın Suriye'de yerleşmesini engelleme stratejisinden zorla çıkarma stratejisine geçtiğini ifade etmiştir.³⁹ Bu zamana kadar kendisine atfedilen saldırılar ile alakalı açıklama yapmaktan kaçınan İsrail tarafından, Bennett ve ilerleyen süreçte İsrail Genelkurmay Başkanı Eizenkot'un açıklamaları ile ilk defa üst düzey yetkililer aracılığıyla Suriye'deki İran hedeflerine yönelik saldırılar gerçekleştirildiğini ilan etmiştir.⁴⁰ 2020 yılı içinde Rus yönetimi tarafından İsrail saldırılarının Suriye'deki durumu daha da kötüleştirdiği iddia edilmekle beraber Rusya'nın çok sert olmayan tepkiler üzerinden politik ve ekonomik açıdan önemli bir bölgesel oyuncu olarak değerlendirdiği İsrail'in endişelerini dengelemeye çalıştığı görülmektedir. Rusya'nın son yıllarda İsrail'in Suriye sahasında gerçekleştirdiği eylemlere güçlü tepkiler vermemesi bu bağlamda açıklanabilir. Suriye'de etkili olan hiçbir aktörün "kolay" bir ortak olmadığını değerlendiren Rus yetkililer, Suriye konusunda yaşanan anlaşmazlık durumlarına rağmen İsrail ile iş birliğine dayalı bir zemin oluşturmaya çalışmaktadırlar. Şimdiye

kadar Suriye, Hizbullah veya Rusya tarafından sınırlı sayıda misilleme ile karşı karşıya kalan İsrail mevcut durumda Suriye'de hareket etme özgürlüğünü korumaya devam etmektedir.

Sonuç

İsrail ve Suriye'nin coğrafi olarak birbirine yakınlığı ve iki ülke arasında İsrail devletinin kurulması sonrasında yaşanan çatışmalar, İsrail yönetiminin Suriye krizi ile alakalı gelişmelerle doğrudan ilgilenmesi sonucunu doğurmuştur. İsrail'in krize yönelik politikaları gerek iç gerekse dış faktörler bağlamında farklı oranda var olan/ortaya çıkan zorlukların etkisi altında kalmıştır. Krizin ilk dönemlerinde Suriye konusunda kamuoyunu şekillendiren en temel iki konu, İsrail-Suriye arasında 1974 yılında imzalanmış olan barış anlaşmasının ve İsrail'in Golan Tepelerindeki mevcudiyetinin geleceği olmuştur. Suriye'de yaşanan gelişmeler, zamanla barış anlaşmasına dair önemli değişiklikler ortaya koymasa da Esad rejiminin mevcudiyetini koruması ve Golan Tepelerinde gerçekleşen gelişmeler bu iki konunun farklı yönleriyle İsrail

İsrail'in ABD ve Rusya'dan kendi tehdit algılarına karşı talep ettiği konularda istediği sonucu elde edememesi, İsrail'in İran ve ilişki içinde bulunduğu güçlerin Suriye'deki nüfuzunu sınırlandırmak için daha aktif ve doğrudan çaba sergilemesi gerekliliğini doğurmuştur.

gündeminde kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde Esad rejiminin geleceğine dair yapılan tartışmaların ön plana çıkması, İsrail'in krize dair gündemine de etkide bulunmuştur. Bu bağlamda İsrail ve Suriye arasındaki barış anlaşmasının devamını sağlayan önemli bir aktör olan Esad rejiminin, yönetimde kalmaya devam etmesi durumunda İsrail'e karşı nasıl bir pozisyon alınacağı yahut ayrılırsa hangi aktörlerin Suriye'de etkili olacağı konuları ön plana çıkmıştır. Suriye yönetiminin kriz sürecinde etkili olmaya devam edeceğinin daha da belirginleşmesi, İsrail kamuoyunda Suriye krizi ile alakalı konular içinde İran ve İran destekli güçlerin bölgedeki görünürlüğünü artırması dolayısıyla İsrail'e dair güvenlik tehditlerinin güçlenerek çoğalması şeklinde yorumlanmıştır.

Krizin İsrail açısından ortaya çıkardığı sonuçlar bağlamında, İsrail yönetimi aktif yahut pasif bir politika ile bu sonuçlara karşılık verme olasılığına sahipti. İsrail yönetimi tarafından, kriz bağlamında kapsamlı bir yaklaşım politikası geliştirmek yerine, krizle alakalı gelişmelere dönük tolere etmeyeceği konuların çerçevesini çizen net bir politika ortaya konulması

bahsi geçen pasif pozisyon alma yaklaşımı ile birebir ilişkilidir. Zira İsrail yönetimi tarafından bölgede yaşanan gelişmelerin bölgesel istikrar ve güvenliğe katkı sunacağını düşünen ve aktif hareket eden aktörlerin gerçeklerden uzak aşırı iyimser bir bakış açısına sahip oldukları ifade edilmiştir. İsrail yönetimi bölgede benzer güvenlik kaygıları taşıyan ülkelerle yakınlaşma gayreti içine girse de kısıtlı bir aktör olarak bu hedefini gerçekleştirebilme imkânına sahip olmuştur. İlerleyen süreçte İsrail yönetiminin karşı karşıya kaldığı en temel güvenlik konuları Suriye yönetiminin elinde bulunan kitle imha silahları, İran ve ilişki içinde olduğu güçlerin Suriye'deki nüfuzunu artırması olmuştur.

İsrailli karar alıcıların kriz bağlamında ortaya koyduğu politikalara bakıldığında iki sonuca ulaşmak mümkündür: 1. İsrail'in, bölgede yaşanan gelişme ve dönüşümlere karşı ortaya koyduğu politikalarda önceliği bölgesel güvenliğe katkılar sunulmasından ziyade kendi güvenliğinin muhafaza edilmesi ve sağlamlaştırılmasıdır. 2. İsrailli karar alıcılar krize dönük çok aktörlü müzakere, istişare ve uzlaşma yollarının ülkelerinin güvenliğine katkı sunacağına inanmamaktadır. İsrailli karar alıcılar krize yönelik uyguladıkları politikaları uluslararası kuruluşlar ve aktörlerin krize dönük politikalarıyla ilişkilendirmeyi tercih etmemektedirler. İsrail yönetimi, krizin çözümü bağlamında ortaya konulan diplomatik çabalar konusunda sürece dâhil olan aktörlerden farklılaşan bir görüntü ortaya koymaktadır.

İsrail, diplomatik çabalardan istediği kazanımları elde edememesinin sonucu olarak 2017 sonrasında İran ve ilişki içinde olduğu güçlerin Suriye'deki nüfuzunu askerî yöntemler aracılığıyla sınırlandırma eylemlerinde bulunmuştur. Bu yaklaşım biçimi ve eylemler İsrail'in Suriye krizi politikasının temel karakteri olarak tanımlanabilir. Zira süreç içinde İsrail yönetiminin daha farklı bir çıkar tanımlaması ile hareket ettiği görülmemiştir.

Dipnotlar

- ¹ Çalışma yazarın daha önce 2018 yılında yayımlanan Suriye Krizinin İsrail'e Yansımaları: İsrail'in 'Kırmızı Çizgi' Politikası ve Geçirdiği Dönüşüm isimli makalesinin güncellenmiş ve kısaltılmış hâlidir. Bahsi geçen çalışma için bakınız: Bulut, Seher (2018), Suriye Krizi'nin İsrail'e Yansımaları: İsrail'in 'Kırmızı Çizgi' Politikası ve Geçirdiği Dönüşüm, Tarihîn Peşinde, 20(10), 513-549.
- ² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 242 numaralı kararı için bakınız, <http://jcpa.org/wp-content/uploads/2012/09/resolution242-appendix.pdf>, Erişim Tarihi: 22.03.2018.
- ³ Goldberg,1993:133.
- ⁴ International Crisis Group, 2007: 1.
- ⁵ İsrail-Suriye barış görüşmelerine dair daha detaylı bilgi için bakınız Hof 2009, Süer 2012.
- ⁶ Çelikkanat, 2007: 125.
- ⁷ Rabinovich, 2012: 2.
- ⁸ Rabinovich,2012: 10.
- ⁹ Daha detaylı bilgi için bakınız Alodatallah 2016.
- ¹⁰ Hinnebusch, 2009: 16.
- ¹¹ Daha detaylı bilgi için bakınız Sznajder 2009.
- ¹² International Crisis Report, 2007: 1.
- ¹³ Anadolu Ajansı, Netanyahu'dan 'asıl düşmanımız İran' açıklaması, 23.01.2019.
- ¹⁴ BBC Türkçe, Hizbullah ve İsrail, Suriye, İran bağlantısı, 18.02.2013.
- ¹⁵ Zanotti, 2016: 17-18.
- ¹⁶ Alpher, 2013: 1.
- ¹⁷ Rosiny, 2014: 1.
- ¹⁸ Anadolu Ajansı, YPG/PKK terrorists seek Israel's help against Turkey, 23.10.2019.
- ¹⁹ International Crisis Group, 2018: 7.
- ²⁰ Alpher, 2013: 2.
- ²¹ Suriye'nin Lazkiye bölgesine mevzilendirilen bu sistem, Ben Gurion Uluslararası Havaalanı da dahil olmak İsrail hava sahasının yarısını etki alanı içerisine almaktadır. (The Times of Israel, Israel's air superiority clouded by new Russian missiles in Syria,01.11.2015.)
- ²² Jerusalem Post, PM: Israel, Russia Establish 'Mechanism' to Prevent 'Misunderstandings' in Syria, 21 Eylül 2015.
- ²³ NTV, Rus savaş uçağı sınırı ihlal etti, Türk F-16'lar düşürdü, 24.11.2015.
- ²⁴ The Times of Israel, PM: Israel, Russia deepening coordination to avoid Syria 'mishaps', 30.11.2015.
- ²⁵ The Times of Israel, Israel acknowledges it is helping Syrian rebel fighters, 29.06.2015.

- ²⁶ Newsweek, Israel Steps Up Cooperation With Moscow After Russian Jets Fire on Israeli Aircraft in Syria, 22.04.2016.
- ²⁷ The Times of Israel, Russian weapons chief: S-300 deal with Iran has been signed, 09.11.2015.
- ²⁸ The Moscow Times, Russian-Iranian S-300 Missile-Deal Reportedly Delayed, 09.03.2016.
- ²⁹ Israel Ministry of Foreign Affairs, Cabinet communique, 17.04.2016, <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2016/Pages/Cabinet-communique-17-April-2016.aspx> ,Erişim Tarihi:09.04.2018.
- ³⁰ NTV, ABD ve Rusya, Suriye’de ateşkes konusunda anlaşmaya vardı, 07.07.2017.
- ³¹ Haaretz, Israel Demanded 60km Buffer but Russia Let Iranian Forces in Syria Approach the Border, 15.09.2017.
- ³² The Times of Israel, Russia said to reject Israeli plea to keep Iranians 60 km. from Golan frontier, 04.09.2017.
- ³³ TRT Haber, ABD, Suriye’nin Irak-Ürdün sınırını İran’a bırakıyor,21.09.2017; The Washington Post, U.S. moves toward open-ended presence in Syria after Islamic State is routed,22.11.2017.
- ³⁴ White House, President Donald J. Trump’s New Strategy on Iran, 13 Oktober 2017.
- ³⁵ Sorenson, 2013: 5-15.
- ³⁶ Reuters, Netanyahu flies to Moscow for talks on Syria with Putin, 29.01.2018. The Times of Israel, After Netanyahu-Putin meeting, large Russian delegation to visit Israel, 31.01.2018.
- ³⁷ Anadolu Ajansı, YPG/PKK terrorists seek Israel’s help against Turkey, 23.10.2019.
- ³⁸ Anadolu Ajansı, Rusya Dışışleri Bakanlığı: İsrail’in eylemleri, Suriye’deki durumu kötüleştiriyor, 20.11.2019.
- ³⁹ Sabah, Son dakika: İsrail’den Suriye’deki kritik noktalara saldırı! “İran’ı zorla çıkarma stratejisine geçtik”, 01.05.2020.
- ⁴⁰ Anadolu Ajansı, İsrail Genelkurmay Eizenkot: Suriye ve başka ÷lkelerde binlerce hedefe saldırı düzenledik,13.01.2019.

Kaynakça

- Alodetallah, Milad (2016). An account of the 2008 Syrian–Israeli negotiations in Turkey, *Contemporary Arab Affairs*, 9(1), 110-114.
- Alpher, Yossi(2013). The Russian-U.S. solution for Syria’s chemical weapons: ramifications for Israel, NOREF Norwegian Peace Building Resource Centre, Expert Analysis, September, [https://www.files.ethz.ch/isn/170285/a584087e2f5ec4881eef9524c21ecabc\(1\).pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/170285/a584087e2f5ec4881eef9524c21ecabc(1).pdf) , Erişim Tarihi: 27.03.2018.
- Çelikkanat, Ersin(2007). 11 Eylül Sonrası ABD-İran İlişkileri ve Siyasi Boyutta Türkiye’ye Etkileri, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*,1(6), 123-152.
- Goldberg, Arthur J. (1993) “United Nations Security Council Resolution 242 and the Prospect for Peace in the Middle East”, UN Security Council Resolution 242: The Building Block of Peacemaking, Washington, D.C.: The Washington Institute for Near East Policy.
- Hinnebusch, Raymond(2009). Syrian Foreign Policy under Bashar al-Asad, *Ortadoğu Etütleri* 1(1), 7-26.
- Hof, Frederic C.(2009). Mapping Peace between Syria and Israel,United Staates Institute of Peace, Special Report 219, March, <https://www.usip.org/sites/default/files/resources/mappingpeace.pdf>, Erişim Tarihi: 26.01.2018.
- International Crisis Group(2018). Israel, Hizbollah and Iran: Preventing Another War in Syria Middle East Report, 182 ,8 Şubat, https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/182-israel-hizbollah-and-iran-preventing-another-war-in-syria_0.pdf, Erişim Tarihi: 28.02.2018.
- International Crisis Group (2007). Restarting Israeli-Syrian Negotiations,Middle East Report, No: 63, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/ICG%20report%20Apr%2007.pdf>, Erişim Tarihi: 28.01.2018.
- Rabinovich, Itamar (2012). Israel’s View of the Syrian Crisis, Analysis Paper, The Saban Center for Middle East Policy at Brookings,No:28, Kasım, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Rabinovich-web-final.pdf>, Erişim Tarihi: 03.01.2018.
- Rosiny, Stephan (2014). The Caliph’s New Clothes: The Islamic State in Iraq and Syria, *GIGA Focus*, 6, https://www.giga-hamburg.de/en/system/files/publications/gf_international_1406.pdf, Erişim Tarihi: 19.07.2020.
- Sorenson, David S.(2013). Dilemmas for US Strategy. US Options in Syria, *Parameters*,43(3) Sonbahar, 5-15.
- Süer, Berna (2002). Suriye-İsrail Barış Görüşmeleri: Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Bir Analiz. *Ortadoğu Etütleri*, 3(2), 217-254.
- Sznajder, Mario (2010). The 2009 Elections in Israel, *Mediterranean Politics*. Middle East, MED Panorama, 182-185.
- Zanotti, Tim (2016). Israel: Background and U.S. Relations, Congressional Research Service, CRS Report, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/1020903.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2020.

